

НАУКОВІ ШКОЛИ

УДК 343.98

Чорноус Ю. М. – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри криміналістики та судової медицини Національної академії внутрішніх справ, м. Київ
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9710-4858>;

Юсупов В. В. – доктор юридичних наук, професор, провідний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії з проблем кримінального забезпечення та судової експертології навчально-наукового інституту № 2 Національної академії внутрішніх справ, м. Київ
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5216-4144>

Пам'яті вчителя: спогади про професора Кузьмічова Володимира Сергійовича

Кузьмічов Володимир Сергійович
(03.01.1957–22.12.2012)

Висвітлено життєвий шлях і творчу діяльність доктора юридичних наук, професора, заслуженого юриста України, полковника міліції у відставці Кузьмічова Володимира Сергійовича (03.01.1957–22.12.2012) – знаного й шанованого в наукових колах українського вченого, засновника наукової школи, дослідника слідчої практики та сучасності світової криміналістики, талановитого педагога, управлінця, криміналіста.

Ключові слова: В. С. Кузьмічов; криміналістика; судова експертиза; слідча практика; учений-криміналіст; криміналістична наукова школа.

Цьогоріч виповнилося 65 років від дня народження видатного вченого-криміналіста, доктора юридичних наук, професора, заслуженого юриста України, лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки полковника міліції Володимира Сергійовича Кузьмічова.

Народився Володимир Сергійович 3 січня 1957 року. Проходив строкову службу в Збройних силах. З 1979 року, після закінчення спеціальної середньої школи міліції, працював на оперативних посадах у підрозділах розшуку.

1983 року закінчив з відзнакою Київську вищу школу МВС СРСР ім. Ф. Е. Дзержинського, 1986 року – ад'юнктуру цього навчального

закладу, 1988 року – Вищі академічні курси МВС СРСР, 1996 року – докторантуру Національної академії внутрішніх справ України.

З 1986 року – на викладацькій роботі, послідовно обіймав посади викладача, старшого викладача, доцента кафедри криміналістики. 1996 року очолив кафедру криміналістики Національної академії внутрішніх справ України, якою керував до 2004 року. Після цього перебував на посаді вченого секретаря Секретаріату Вченої ради Національної академії внутрішніх справ України. З 2005 року – проректор з міжнародних зв'язків, 2007-го – проректор з міжнародних зв'язків

і кадрового забезпечення Київського національного університету внутрішніх справ.

З 2009 року працював на посаді професора кафедри криміналістики та судової медицини Київського національного університету внутрішніх справ, згодом – Національної академії внутрішніх справ.

1986 року захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук на тему «Наукові основи і практика реалізації принципу раптовості в слідчій діяльності» за спеціальністю 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза» (науковий керівник – доктор юридичних наук, професор В. П. Бахін). 1996 року захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук на тему «Слідча діяльність: сутність, принципи, криміналістичні прийоми та засоби здійснення» за спеціальністю 12.00.09 (науковий консультант – В. П. Бахін).

1997 року Володимир Сергійовичу присвоєно вчене звання «професор» по кафедрі криміналістики.

2003 року за вагомих особистий внесок у розвиток вітчизняної освіти і науки, підготовку висококваліфікованих фахівців для правоохоронних органів, високий професіоналізм Указом Президента України В. С. Кузьмічову присвоєно почесне звання «Заслужений юрист України».

За проведення фундаментальних наукових досліджень (зі спеціальної тематики) та впровадження їх результатів у промислове виробництво та правоохоронну діяльність Указом Президента України 2003 року нагороджений Державною премією України в галузі науки і техніки.

Життєвий шлях Володимира Сергійовича був надзвичайно плідним. Так, очоливши кафедру криміналістики, він доклав чимало зусиль для створення першого в Україні відомчого музею криміналістики, який завдяки умілій організації зусиль науково-педагогічних працівників і директора музею 2001 року був зареєстрований у Київській міській раді депутатів зі статусом «відомчий музей». Упродовж тривалого часу вчений опікувався зібранням цікавих експонатів, пов'язаних із розкриттям злочинів працівниками правоохоронних органів України, висвітленням наукових досягнень у галузі криміналістики. 1998 року експозицію музею повністю оновлено, а в урочистостях із нагоди його відкриття взяв участь міністр внутрішніх справ України Ю. Ф. Кравченко. За роки функціонування в криміналістичній експозиції музею накопичено та демонструється понад чотири тисячі різноманітних експонатів. Це речові докази з реальних кримінальних справ, знаряддя вчинення злочинів, холодна й вогнепальна зброя, вибухові пристрої, наркотичні засоби, підроблені документи та фальшиві гроші, криміналістична техніка. Значну увагу приділено

основним етапам розвитку окремих напрямів криміналістичної науки та практики. Спеціальну експозицію присвячено судовій медицині. 2004 року музей криміналістики фактично став основою формування багатofункціонального музею Міністерства внутрішніх справ України.

Кафедра криміналістики упродовж цих років утвердилася як науковий осередок криміналістичної науки, до освітнього процесу долучалися досвідчені вчені та практики. Володимир Сергійович особистим прикладом демонстрував високу педагогічну майстерність, блискуче читав лекції, проводив семінарські та практичні заняття, щиро спілкувався з аудиторією.

В. С. Кузьмічов виконував відповідальну місію члена експертної ради Вищої атестаційної комісії України (з юридичних наук), експерта Міністерства освіти і науки України з акредитації та ліцензування вищих юридичних навчальних закладів України. Працював у складі Координаційного бюро з проблем криміналістики, судової експертизи і юридичної психології Національної академії правових наук України, виконував обов'язки секретаря Ради державної безпеки і внутрішніх справ Державної атестаційної комісії України, залучався науковим консультантом секретаріату Верхової Ради України. Очолював Київське обласне відділення Міжнародного конгресу криміналістів.

Входив до складу низки редакційних колегій наукових фахових видань у сфері юриспруденції («Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ», «Криміналістичний вісник», «Бюлетень з обміну досвідом роботи» та ін.).

Володимир Сергійович, перебуваючи в центрі наукового життя, брав активну участь у підготовці й атестації наукових і науково-педагогічних кадрів. Він був членом кількох спеціалізованих вчених рад із захисту докторських та кандидатських дисертацій у провідних вишах України (зокрема Національної академії внутрішніх справ, Національної академії Служби безпеки України), інших держав (Бакинського державного університету), неодноразово запрошувався до участі в роботі спеціалізованої вченої ради Кишинівського державного університету (Молдова).

1995 року при Національній академії внутрішніх справ було створено єдину в державі спеціалізовану раду для захисту таємних і цілком таємних дисертацій. Заступником голови спеціалізованої вченої ради призначили В. С. Кузьмічова. Крім того, на базі академії функціонували спеціалізовані вчені ради Д 26.007.01 та Д 26.007.05 з правом захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора й кандидата юридичних наук, зокрема за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. Професор плідно працював у складі цих спеціалізованих вчених рад упродовж кількох термінів

повноважень, зокрема виконував обов'язки заступника голови ради.

Володимир Сергійович підтримував тісні наукові зв'язки з провідними вченими Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, Національного університету «Одеська юридична академія», Національної академії Служби безпеки України, Національної академії прокуратури України, Харківського національного університету внутрішніх справ, Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, Львівського державного університету внутрішніх справ, Одеського державного університету внутрішніх справ, Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, Академії адвокатури України, Університету державної фіскальної служби України та інших навчальних закладів як України, так й іноземних держав. Учений був активним учасником наукових конференцій, програм з обміну досвідом, зокрема зарубіжних: у Великій Британії, Голландії, Італії, Німеччині, Румунії, Швейцарії та інших країнах. У межах програми Організації Об'єднаних Націй пройшов спеціальне навчання із забезпечення в правоохоронній діяльності прав і свобод людини, упроваджував отримані знання в науковий та освітній процес академії.

Професор В. С. Кузьмичов є засновником нового підходу у викладанні курсу криміналістики, що спирається на кращий зарубіжний досвід, зокрема європейських держав, дозволяє здійснювати професійну підготовку фахівців як для України, так і для інших країн. Постійно висвітлював наукові здобутки на сторінках Міжнародної поліцейської енциклопедії (за редакцією Є. М. Моїсеєва, В. Я. Тація, Ю. С. Шемшученка).

Обґрунтував у навчальному курсі «Криміналістика» новий погляд, що полягає у виокремленні розділу «Криміналістична експертиза», передбачивши його в навчальному підручнику «Криміналістика» (Київ, 2001) і навчальній програмі дисципліни «Криміналістика» (Київ, 2003).

Брав участь у розробленні низки нормативно-правових актів, що регулюють окремі аспекти боротьби зі злочинністю, реформування слідчих та експертних підрозділів і навчальних закладів МВС України. Взаємодіяв з Комітетом Верховної Ради України з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності, Національним центральним бюро Інтерполу в Україні.

Головними напрямками наукових досліджень В. С. Кузьмичова стали: методологічні засади криміналістики, проблеми слідчої діяльності, розроблення та вдосконалення криміналістичних засобів і методів, удосконалення методик розслідування окремих видів злочинів, питання

міжнародного співробітництва. Він є співавтором винаходу окремого напрямку судової балістики.

Яскравий слід залишив Володимир Сергійович у науці. Він є автором (співавтором) майже двохсот праць, з-поміж яких монографії: «Криміналістичний аналіз розслідування злочинів» (2000), «Катастрофи в авіації: криміналістичний аналіз» (2005), «Слідча діяльність: характеристика та напрями вдосконалення» (2005), «Алібі в розкритті злочинів» (2007); навчальні посібники: «Потреби слідчої практики» (1993), «Активні методи викладання спеціальних дисциплін» (1994), «Організована злочинність і корупція» (1998), «Криміналістика» (2001), «Особливості проведення допиту підозрюваного (обвинувачуваного) з метою недопущення тортур та інших порушень прав людини» (2004), «Розслідування злочинів: міжнародне і національне законодавство. Теорія і практика» (2008), «Криміналістичне забезпечення розкриття і розслідування злочинів» (2011); низка статей, тез доповідей та інших видань.

Професор В. С. Кузьмичов підготував двох докторів наук: Ю. М. Чорноус (дисертація на тему «Криміналістичне забезпечення досудового слідства у справах про злочини міжнародного характеру», 2013); І. В. Пиріг («Теоретичні основи експертного забезпечення досудового розслідування», 2015).

Під науковим керівництвом професора В. С. Кузьмичова підготували й захистили дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук двадцять здобувачів, зокрема В. К. Весельський «Сучасні проблеми допиту (процесуальні, організаційні і тактичні аспекти)» (Київ, 1999); А. В. Дудка «Особливості проведення слідчих дій за участю осіб з фізичними або психічними вадами» (Київ, 2009); І. Р. Курилін «Використання спеціальних знань при розслідуванні злочинів, які посягають на права інтелектуальної власності» (Київ, 2007); Є. О. Курта «Компроміс на досудовому слідстві: поняття, види, криміналістичні прийоми досягнення» (Київ, 2005); В. Г. Лісогор «Криміналістичне забезпечення збереження таємниці досудового слідства» (Київ, 2003); Т. В. Михальчук «Використання інформації, отриманої телекомунікаційним шляхом, у розслідуванні злочинів» (Київ, 2009); В. А. Онисьєв «Взаємодія правоохоронних органів у розкритті легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом» (Київ, 2010); С. Є. Петров «Розслідування незаконного заволодіння автотранспортними засобами» (Київ, 2010); І. В. Пиріг «Теорія і практика використання спеціальних знань при розслідуванні розкрадань вантажів на залізничному транспорті» (Київ, 2006); В. Я. Радецька «Мова науки криміналістики» (Київ, 2002); В. А. Сас «Організація і тактика слідчих дій при розслідуванні злочинів, вчинених засудженими до позбавлення волі» (Київ, 2004); В. В. Семенов

«Спеціальні знання в розслідуванні злочинів (зміст, організація використання)» (Київ, 2006); І. М. Твердохліб «Методика розслідування крадіжок, учинених в умовах надзвичайних ситуацій» (Київ, 2008); Л. С. Філіппова «Розслідування кримінально-правових проявів вандалізму» (Київ, 2008); Ю. М. Чорноус «Слідчі дії: поняття, сутність, напрямки розвитку та вдосконалення» (Київ, 2005); В. В. Юсупов «Організація і тактика перевірки алібі в досудовому слідстві» (Київ, 2005). Дисертації на теми з обмеженим доступом захистили В. В. Зарубей та Л. Г. Шарай.

Володимира Сергійовича постійно залучали до опонування дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора та кандидата юридичних наук. Він на високому професійному рівні виконував цю почесну і вкрай відповідальну місію. Його виступи викликали захоплення в аудиторії, адже професор був прекрасним оратором, акцентував на позитивних аспектах роботи, причому надзвичайно коректно висловлював обґрунтовані зауваження. Такими були захисти на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук: Н. М. Ахтирської «Криміналістична тактика: принципи і функції» (Харків, 1999); І. В. Борисенка «Методика розслідування вбивств з розчленуванням трупа» (Харків, 1999); В. М. Варцаби «Розслідування злочинів організованих злочинних груп (тактико-психологічні основи)» (Харків, 2003); А. П. Гагаловської «Слідчі та інші кримінально-процесуальні дії як засоби формування доказів» (Київ, 2012); Є. М. Клепи «Особливості провадження досудо-

вого слідства при розслідуванні злочинів у сфері господарської діяльності» (Київ, 2010); І. В. Кубарева «Проблеми організації розслідування вбивств, що вчиняються групою осіб в умовах неочевидності» (Харків, 2007); Л. В. Паламар «Криміналістична профілактика злочинів, пов'язаних з незаконним отриманням банківських кредитів» (Київ, 2008); І. В. Смаль «Методика розслідування підроблення проїзних квитків» (Київ, 2007); М. Л. Цимбала «Тактика огляду місця події при розслідуванні пожеж» (Харків, 1999); Н. Л. Швець «Проблеми методики розслідування злочинів, пов'язаних з порушенням прав споживачів» (Харків, 2003) та багатьох інших.

Надзвичайно багато добрих справ зроблено, ще багато їх було попереду, але раптова смерть Володимира Сергійовича в розквіті життєвих і творчих сил стала на заваді. Проте посіяне Вчителем зерно Добра зійшло та розквітло. Учні Володимира Сергійовича продовжують його наукову школу; кафедра криміналістики та судової медицини Національної академії внутрішніх справ зберігає його доробок, реалізує задуми; зростають чудові діти та внуки, які продовжують розпочате Батьком.

Ім'я Володимира Сергійовича Кузьмичова назавжди вписано в літопис Національної академії внутрішніх справ. Свої кращі роки життя й творчості Володимир Сергійович віддав нашій альма-матер, і він завжди залишатиметься поруч з нами.

Публікація надійшла до редколегії 26.07.2022

Chornous Yu. – Doctor of Law, Professor, Professor of the Department of Forensic Science and Forensic Medicine of the National Academy of Internal Affairs, Kyiv, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9710-4858>;

Yusupov V. – Doctor of Law, Professor, Leading Researcher of the Research Laboratory for Criminal Enforcement and Forensic Expertise of the Educational and Scientific Institute No. 2 of the National Academy of Internal Affairs, Kyiv, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5216-4144>

In Memory of the Teacher: Memories of Professor Kuzmichev Volodymyr Serhiyovych

Considered the way of life and creative activity of the DSc (Law), Professor, Honored Lawyer of Ukraine, Colonel of the Police Resigned Kuzmichov Volodymyr Sergievich (January 3, 1957 – December 22, 2012) – a well-known Ukrainian scientist-criminalist, founder of a scientific school, researcher the investigative practice and the modern world of criminology, a talented teacher, manager, criminalist.

Keywords: V. Kuzmichov; forensics; forensic examination; investigative practice; forensic scientist; forensic science school.